ŞEHRİYAR İSİMLİ AZERBAYCAN YAZILI DESTANI VE ESERDE GÜRCİSTAN İMGESİ

Şureddin MEMMEDLİ [1]

ÖZ

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Fuzuli adına Elyazmaları Enstitüsü arşivinde "Şehriyar" isimli destanın yazma metni bulunmaktadır. 18. yüzyıl sonları veya 19. yüzyıl başlarına ait bu yazılı eser Arap alfabesinden Latin alfabesine aktarılarak yayınlanmış ve çeşitli yönlerden incelenmiştir. Bu çalışmada amaç söz konusu yapıtı Türk bilimine tanıtmak ve kısmen az araştırılmış özelliklerine özen göstermektir. Buradan hareketle makalede eserin künyesel özellikleri, yazarı, edebi türü hakkında bilgiler sunulmakta, eserdeki olay akışı izlenmektedir. Ayrıca çalışmada "Şehriyar"ın Gürcistan ile ilişikli yanlarına vurgu yapılmakta ve bu eserdeki Tiflis mekân imgesi irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Edebiyatı, Azerbaycan-Gürcü Edebi İlişkileri, Yazılı Destan

[1] Prof. Dr. Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dili ve Edebiyatı programı, shureddin(at)gmail.com

THE WRITTEN EPIC OF AZERBAIJAN CALLED SHEHRIYAR AND THE IMAGE OF GEORGIA IN THIS WORK

ABSTRACT

The manuscript of the epic "Shehriyar" is found in the archive of the Institute of Manuscripts named after Fuzuli, Azerbaijan National Academy of Sciences. This manuscript of the 18th century was published by transcribing from the Arabic alphabet to the Latin alphabet, and it was studied from various angles. In this article, the aim is to introduce the work in question to the Turkish science and to pay attention to its partially under researched factors. Thus, the article provides information on the masthead, writer, and literary genre of the work, and the flow of events is examined. Moreover, the aspects of "Shehriyar" related to Georgia are emphasized, and the image of the Tbilisi place in this work is being studied formally.

Keywords: Azerbaijani Literature, Azerbaijani-Georgian literary relations, Written Epic

Memmedli, Şureddin. "Şehriyar İsimli Azerbaycan Yazılı Destanı ve Eserde Gürcistan İmgesi". *ulakbilge* 6.22 (2018): 373–384

Memmedli, Ş. (2018). Şehriyar İsimli Azerbaycan Yazılı Destanı ve Eserde Gürcistan İmgesi. *ulakbilge*, 6(22), s. 373–384

Giriş

Ozan-âşık sanatının ürünü olan coşkulu-öykülü uzun anlatılara Türkiye'de kavram olarak halk hikâyesi veya âşık hikâyesi denilmesine karşın, Azerbaycan'da, Gürcistan'da, ekser Türk topluluklarında destan kavramı kullanılır. Türkiye Kars yörelerinde, Gürcistan Borçalı bölgesinde bu tür ürünlere *telli saz hikâyeleri* de denilmektedir.

Halk hikâyeciliği geleneği içerisinde Doğu Anadolu ve Azerbaycan'ın önemli bir yeri vardır... Günümüzde bu gelenek Doğu Anadolu bölgesinde ve Azerbaycan'da canlı bir şekilde devam etmektedir (Alptekin 2013: 43).

Her bir olgun ozan-âşık sanatçının üstatlık düzeyinin mizanını, icracılık repertuarının temelini destan birikimi belirler. Bu eksende Gürcistan mekânında Azerbaycan Türkleri arasında destan bilgi yükünün ağırlığı saza söze derin bağlılıkla ilgilidir. Destansı yapıtlarda Gürcistan'ın ve Borçalılıların edebi imgeleşmesinin sebebi şudur.

Gürcistan için lokal nitelik arz eden halk-âşık hikâyeciliği bilimsel açıdan önemli bir alan olduğu kadar hem de ayrıntılı olarak araştırılmamış konulardandır. Mitat Durmuş: *Bölge insanının tek bir sesi vardır, o da halk ozanları. Bu ses Azerbaycan'da ve Gürcistan'da duyulmuş olmasına karşın İstanbul'da duyulamamıştır* (Durmuş 2011: 180).

Borçalı âşıkları 30–35, Gencebasar âşıkları 25–30, Şirvan âşıkları 20–22 destan yüküne sahiptirler. Bölgesel destan göstericisi Şirvan, Borçalı ve Gökçe âşıklarının repertuarında daha çok müşahede olunur (Kasımlı 2002: 4).

Gürcistan'da âşıklar arasında irili ufaklı 70 civarında halk-âşık hikâyesi bilinmektedir.Gürcistan ilişikli Türkçe edebiyat geleneklerinde "Şehriyar" adlı yazın-kalem destanının önemli yeri vardır.

1. Eserin Künyesel Bilgileri

"Şehriyar" olarak isimlendirilen destansı anlatı Azerbaycan kültürünün nadide edebi olgularındandır. Eserin vücuda gelişi 18. yüzyıla veya 19. yüzyıl başlarına tekabül etmektedir.

Nizami Caferov *Şehriyar destanının dilinin bir taraftan Fuzuli'nin nesir dili, başka taraftan Ahundzade'nin drama diliyle ilgili olduğunu*", "*Dede Korkut'un*

diliyle çağdaş nesir dili arasında Şehriyar eserinin dilinin yer aldığını yazmaktadır (Caferov 1991: 139, 148). Şehriyar destanı ortaçağ Azerbaycan nesrinin en güzel, en orijinal ürünlerinden biridir. Bu destan bir yazılı edebiyat eseri olarak sağlam yapılıdır (Azerbaycan edebiyatı 1993).

Bahsi geçen eserin metni, Bakü'de Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Muhammed Fuzuli adına Elyazmaları Enstitüsü arşivindedir. Dosyada eserin ismi geçmemektedir. El yazısı kitabı kahveyi meşin ciltedir, uzununa açılır, boyutu 13x21 cm'dir. Toplam 258 yapraktır. Metin beyaz gri renkli kâğıtta siyah mürekkeple, Arap Nestelik hattıyla yazılmıştır. Son yaprak koparılmıştır. Üzerinde sonradan yazılmış olan hicrî 1245 yılı, yani miladî 1829/1830 tarihi okunmaktadır (AEE 1829).

"Şehriyar" özelinde ilk kez Hemid Araslı bilgi vermiştir (Araslı 1956: 301–314). Eseri Elyar Seferli yayımlatarak, ayrıntılı araştırmıştır (Mehemmed 2006) (Seferli 2008: 374–385). Nizami Caferov eserin nazımsal yapısını, Sevil Mehdieva dilbilgisel yanını, Esmira Ahmedova onomastik sözvarlığını, Lale Alieva sanatsal özelliklerini, Sednik Paşa Pirsultanlı varyantlarını irdelemişlerdir (Caferov 1991) (Mehdieva 1991) (Alieva 1994) (Pirsultanlı 2010: 124–138).

Eser hakkında Eflatun Saraçlı, Araz Dadaşzade, Şamil Cemşidov, Afak Yusifova, İbadet Rüstemli, Adem Yüksel ve diğerlerinin de mülahazaları vardır (Saraçlı 1979: 55–56) (Dadaşzade 1980: 18) (Rüstemli 1993: 35–36) (Yüksel 2006).

Yazarın kendisi metinde esere *destan* der (Azerbaycan edebiyatı 1993) (Mehemmed 2006: 32):

> *İndi ruhsat ver, tarafi aşktan ben söyleyim*
> *Bir acayip destanı, ismi de ola Şehriyar.*

Bilim insanları "Şehriyar"ın yapısal türünü farklı şekilde düşünmektedirler: *Destan menşeli poema, hikâye, nazımla nesrin karşılığı ve halk süjesi bazında yeni nesir örneği* (Saraçlı 1979: 55–56). *Dönemin en mühim yazılı nesir abidesi* (Dadaşzade 1980: 18). *Yazılı destan* (Mehdieva 1991: 11). *Dünya roman tipolojisi için maceracılık nitelikli, destancılık başlangıcıyla roman perspektifi genetik münasebette olan, 18. asır edebi nesir dilini belirleyen roman* (Alieva 1994: 23, 27, 38). *Geleneksel anlamıyla halk hikâyesi olmakla birlikte klasik halk hikâyelerinden motif, üslup ve vakanın işleniş tarzı bakımından farklı* (Yüksel 2006: 1). *Olayların edebi tutumu ve kapsam dairesine göre roman, eski-klasik nesirle yeni-muasır nesir arasında köprü* (Seferli 2008: 383).

Bu esere öncelikle halk hikâyesi tipi özgüdür. Burada destan menşeli poema, hikâye, roman, destan-anlatı özellikleri de vardır. Eser yapısıyla, öyküselliğiyle yazılı destandır, coşkulu-öykülü eserdir.

Firdevsi'nin "Şehname"sine destan da denildiğini, Fuzuli'nin kendi "Leyli ile Mecnun"u hususunda "tekrire getir bu destanı" yazdığını hatırlatarak, "Kitabî Dede Korkut" gibi, "Şehriyar"ı da yazılı destan olarak adlandırabiliriz.

2. Eserin Olay Örgüsü Özü

Tiflis şehrinde Salih isimli sövdakârın, yani kumaş tüccarının nezir niyazla oğlu olur, çocuğa Farsça kudret, azamet sahibi anlamlı Şehriyar adı verirler. Çocuk büyümektedir. Bir gece uykusunda ona Kirman beylerbeyi Cihangir Han'ın kızı Senuber hanım puta, bergü verilir. Kızı bulmaktan ötürü önce Salih, sonra Şehriyar bizzat Kirman'a yola çıkarlar. Şehriyar yol boyu Şemseddin livasında Terekeme kızı Perizad ve Gence beylerbeyi Şahkulu Han'ın kızı Şamama Beyim ile rastlaşır. Gidip Kirman'a ulaşır, sevdiği putasını bulur. Haber Şah Abbas'a erişir. Şah Abbas, Şehriyar'a Gürcistan beylerbeyliği, Tiflis hâkimliğini verir. Şehriyar, Senuber'i Tiflis'e getirir. Şamama Begim ile evlenir. Perizad'ı veziri hekim Sadık'a nişanlar. Tiflis'te düğün meclisi kurulur (Mehemmed 2006).

Anlaşıldığı üzere, olaylar Safili hükümdarı Şah Abbas zamanında, yani on yedinci yüzyılda vaka olur. Temel motif, ana hat aşk konusudur.

3. Eserin Yazarı Özelinde

"Şehriyar"ın yazarı – müellifi / musannifi / telifçisi kesin olarak belli değildir. 1920–1930'lu yıllarda Selman Mümtaz'ın *Él Şairleri* adlı halk şairleri güldestesinde yayınladığı Şehriyar mahlaslı şairin *Turnalar* koşması ve *Bülbül* semai-giraylısı (Mümtaz 1935: 254–255) "Şehriyar" eserinde de vardır (Mehemmed 2006: 75, 105) ve söz konusu şiirler her iki mehazda aşağı yukarı aynıdır. Selman Mümtaz böyle de eklemiştir: *Vidadi'den evvel turnalara koşma koşan iki şairimiz var ki, birisi Kuloğlu, birisi de Şehriyar'dır* (Mümtaz 1935: 254–255). Böyle netice hâsıl olur ki, henüz o zamanlar bu eser yahut eserdeki şiirler Selman Mümtaz'a, ya da bu şiirleri ona söyleyen kişiye belli olmuştur.

İbadet Rüstemli *destanın muhakkak Mehemmed'in ilhamının behresi olduğunu* söyler (Rüstemli 1993: 35–36). Lale Alieva, Mehemmed'in ya müellif, ya da eseri göçüren, istinsah eden kâtip olduğunu düşünür (Alieva 1994: 14).

Elyar Seferli, bu eserin üstatnamesindeki *Mehemmed kuyinde kalan yar hanı?* dizesinden yola çıkarak: *Şehriyar eserinin müellifi Mehemmed adlı bir yazar olmuştur* kanaatine varmıştır (Mehemmed 2006: 5).

"Şehriyar"ın vücuda geldiği mekân özelinde kanaatlerden bazıları şöyledir; *Gürcistan ağzında yaranmıştır* (Caferov 1991: 152). *Gazağ–Tiflis istikametli*

bölgeden kenar olmayan bir arazide yaşayıp yaradan halk yazarlarının kaleminin mahsulüdür (Mehdieva 1991: 10). *Borçalı'dan olan bir şahıs tarafından yazılmıştır* (Rüstemli 1993: 35). *Gazağ–Borçalı sahasında yaranmıştır* (Alieva 1994: 105). *Gazağ ve Borçalı nahiyelerinde meydana gelmiştir* (Mehemmed 2006: 24).

Bu nesir-nazım bileşik yapıtın Tiflis–Borçalı–Karayazı edebi ortamında vücuda geldiği, yazarın veya musannifin Gürcistan ile bağlılığı düşünülebilir.

Söz konusu yazılı destanın arşiv nüshası ile (AEE 1829) aynı arşivde bulunan Mehemmed Sadık Bey Yadigâroğlu Tiflisli'nin istinsahını yaptığı Mirza Mehdi Han Astrabadî'nin *Tarihî Nadir* eserinin (AEE 1818), ayrıca kendisinin *Kaza ve Kader Efsanesi* hikâyesinin (GYM 1794; GYM 1827), *Kitabî Celalî Köroğlu* yazılı nüshasının (GYM 1856) elyazmalarını karşılaştırınca yazı hattı, öykülü-nazımlı parçalarda üslup çağrışımları, anlatı, coşku benzerliği gözlemlenmektedir.

Hem "Şehriyar" eseri hem de Sadık'ın düzenlediği şiirler cönkü arşive aynı şahsın – edebiyat bilimcisi Habibullah Samedzade'nin arşiv materyalleri arasında dâhil olmuştur.

"Şehriyar" destanı da Mehemmed Sadık Yadigâroğlu'nun edebi tahayyülüne mahsus olabilir.

Şehriyar eserinin müellifi hanlıklardan birinin sarayında yaşamış, resmi üslubu tümlükle benimsemiştir (Caferov 1991: 146). Tiflis'te saray veziri olmuş Mehemmed Sadık Yadigâroğlu'nun klasik-divan şiiri ve âşık-saz şiiri tarzlarında şiirler yazdığı, cönkler, mecmualar düzenlediği olguları doğrultusunda, onu sadece göçürücü, yazıya alan değil, ayrıca da musannif / yapımcı olarak kabul edebiliriz.

Arşiv mehazlarında kimlik künyesi tam şekilde Mehemmed Sadık Bey ibn Mustafa bey Yadigâroğlu Tiflisî olarak geçen (Türkçe yazmalar katalogu 2004: 168, 179, 182) bu şahsiyet, 18. yüzyılın ortalarında doğmuş, aşağı yukarı 80 sene ömür sürmüştür. Gürcistan kral sarayında vezir görevini üstlenmiştir. Şair, nasir, tarihçi, hattat olmuştur. Türkçenin yanında Arapça, Farsça, Gürcüce de mükemmel bilmiştir. Şiir üreticiliğinde klasik-divan şiiri ile saz şiiri biçemleri iç içe temastadır. Gürcistan Ulusal Yazmalar Merkezi arşivinde şiirleri, *Efsaneî Kaza ve Kader* / kaza ve kader efsanesi, *Gülizarî Efkâr* / fikirler güllüğü hikâyeleri bulunur. Mirza Mehdi Astrabadî'nin tarihsel eserini güzel hatla istinsah etmiştir (Memmedli 2003: 60–62).

Metinden anlaşılır ki, müellif hem köy, il-oba göreneklerine, öncelikle konargöçer örflerine, hem de saray düzeyine, şehir muhitine epeyce hali olmuştur. Tüm bu olgular Terekemeler içinde büyümüş, Tiflis'te

saray veziri görevini üstlenmiş, şiirler yazmış, yazma kitapları düzenlemiş Sadık Yadigâroğlu'nun musannifliği yararına ilişkin olgulardır.

Musannif, kendisinin prototipini hekim Sadık karakterinde kurgulamıştır. Şehriyar, Tiflis hanı rütbesi aldığında Sadık hekim de veziri-azam olur. Sadık, destanda tüm eser boyu katılımcıdır, badelileri, vahiylileri birbirine kavuşturan, akıllı, temkinli, hayırsever, "*cümle ilimde mahir ve hem şair ve derdimend ve nerm sükûn ve şirin zeban*" insan tipidir.

4. Eserde Gürcistan / Tiflis Mekân İmgesi

Olay akışından yola çıkmakla eserin Gürcistan ortamını yansıtması belirli unsurlarda gözler önüne serilir.

Başkişinin Gürcistanlı olması eserde defalarca özen vurguyla bildirilir.

Eserin başlangıç kavuştağı: *Bundan akdem şehri Tiflis'te bir sövdakâri kesirel-mal ve bir merdi akil ve hoş hayal var idi* (Azerbaycan edebiyatı 1993/2) (Mehemmed 2006: 33).

Senuber, Sadık hekime böyle sır açar (Mehemmed 2006: 67):

Şehriyar'dır Gürcistanlı,
Tiflis Kaleli sevmişim.

Sadık böyle yanıtlar (Mehemmed 2006: 67):

Sadık, sefer çek İran'a,
Özün yetir Gürcistan'a.

Manzum örneklerde Şehriyar'ın memleketinin Gürcistan olduğu kıvanç hissiyle bildirilir (Mehemmed 2006: 78):

Adı Şehriyar'dır, o, Gürcistanlı,
Senuber putası Tiflis mekânlı.

Başkişi, kendisini şöyle tanıtır: *Şehriyar'ım Gürcistanlı, bil indi* (Mehemmed 2006: 125, 129, 146).

Şehriyar ile Cihangir Han'ın görüşü (Mehemmed 2006: 142):

Cihangir han dedi: – Ey oğlan, haralısan, bu vilayete gelmek sebebin nedir?
Arz eledi: – Sövdakârzadeyim ve illiyetimiz Gürcistan'dır...

Şehriyar saz eşliğinde:

Gürcistan ehliyim, sövdakârzade der (Mehemmed 2006: 143).

Veya: *Şehriyar'ım, Gürcistanlı, tanı, bil* (Mehemmed 2006: 146).

Cihangir Han'ın Şah Abbas'a mektubu: *Oğlan Tiflis şehrinden indi gelip her ikisi birbirini görüp ve cümle merezden emin oluptular* (Mehemmed 2006: 151).

Padişah firmanı: *Şehri Tiflis'in eyalet ve beylerbeyliği Şehriyar'a enam olunsun. Min bed Şehriyar han beylerbeyi Gürcistan denilip müsemma olsun* (Mehemmed 2006: 152).

"Şehriyar"daki yer isimlerine ilişkin Nizami Caferov: *Bu toponimlerde ifade olunmuş coğrafya aynı zamanda Şehriyar destanının yazıldığı ve yayılıp okunduğu coğrafyadır* ifade etmektedir (Caferov 1991: 152).

Eserde mekânın Gürcistan'a bağlılığı belirgindir. Eserden ilgili örnekler: "*Nihayet, bunların şehirden dışarı Çerhi bağları arasında bir bağı dilguşaları var idi*". "*Soğanlık yolu ki çehrak idi*". "*Tiflis'in civan ve cahal çocukları her gün yığılıp, gelip kâh Bağ seyrine ve kâh Hamam seyrine ve kâh atlanıp Karayazı tarafına ceylan şikârı için giderdiler*". "*Geldi Tiflis şehrine, gidip Melik kervansarayında bir otak ferş edip eğleşti. O vakitte Şehriyar canan sevdası ile aşkzade bir para cahal, civan çocuklar ile Çerhi bağlarına seyran için çıktılar*". "*Şehir ehli, kohum-akraba ve dost-musahip tamam atlanıp, Soğanlık'a değin sohbet ede ede geldiler*" (Mehemmed 2006: 33, 37, 57, 79, 90).

Şehriyar ile Şamama Begim'in görüşünde (Mehemmed 2006: 96):

Ama zahirde buyurdu: – Haralısınız?
Dediler: – Gürcistanlı.
Dedi: – Seferiniz harayadır?
Dedi: – Allah koysa, Kirman'a gideriz.

Hizmetkâr Şirin, Şehriyar'ı Senuber'e *Eğer görsen o Tiflisli civanı* gibi tanıtır (Mehemmed 2006: 131).

Sadık, Tiflis'e muştuya gittiğinde: "*Sınık Köprü'de düşüp şehri Tiflis'e kâğız yazıp Şehriyar han teşrifinden haber gönderip*". "*Gürcistan tavat ve aznavurları merdane libaslar ile ve sair eşhas ve ekâbiri – Kahet, Kartel ve şehri Tiflis'in rengârenk paltarlar giyinip ve leşkeri Gürcistan ve Müslümanın tamamen musellah ve arasta olup Nağârahane ve topçular ve zemberekçiler hamısı gitmekte summün bükmün kiriyip feragat ve emin geldiler*" (Mehemmed 2006: 180, 187).

Şehriyar, sevgililerine memleketini böyle nişan verir: "*Bu, memaliki Gürcistan'dır ve kadimi tahti âli mansap tavat ve aznavur ve büzürgzadeler ve sahibi akıl ve feraset bunda çok var*". Şehriyar Han'ın, kendi memleketinde karşılanması sahnesi: "*Bu halde büzürgzadegâni Gürcistan dâhili bargâh olup, levazımı tezim ile baş indirip mukabilde durdular*" (Mehemmed 2006: 193, 194).

Eser şu şekilde tamamlanır: *Şehriyar han buyurdu: – İndi gerek tedariki göçi şehri Tiflis edek* (Mehemmed 2006: 202).

Elyar Seferli: *Eserde Gazağ ve Borçalı'nın şifahi konuşma özellikleri daha kabarık şekilde karşımıza çıkmaktadır* yazmıştır (Mehemmed 2006: 28). Eserin söz dağarcığında Borçalı Karapapak şive-ağız deyimleri, geçim maişet kelimeleri etkindir: ağzından köpük dökülür, ahıratan, aşağa bak, bağrı taş idi, bağrım başın teyleme, başına kül eliyim, başmak, billem mi, cem, diyeller, dolanıllar, dudaklarını yiyim, dükkân açma, gede, geleneten, gene, gözüm üste yerin var, günün gün orta vakti, günüz, harya, hatircem, hendever, heriye (hereye), isti-soğuğa düşmüştü, kâr gönlündekini anlar, kayım de (muhkem konuş), koum kardaş, putamdan ötürü giderem, sınaşak (tartışalım), kuru çöreği baldan şirin yerdi, sen benim canım, sen ol senin Allah'ın, sinem kaynadı, Soğanlık'atan, sövüp (sevip), tapıla (buluna), yüz çöörüp, yatallar, yereten, vb.

Sonuç

Geleneksel Türk âşık destan-anlatılarında Gürcistan görünümleri edebi geleneğin ipuçlarıdır. Destanlardaki Tiflis tasavvuru Borçalı–Karayazı–Karaçöp mekânlarını da kapsamıştır.

Gürcistan Türkçe manevi kültürünün anahtarı bağlama tipli meydansazıdır ve bu vesileyle de burada saz sanatı, ozan şiiri tarzı daha geniş kenetlenmiştir.

"Şehriyar"ın timsalinde yazında destan türünün görülmesinde rastlantılık değil, süreklilik aramalıyız. Nitekim Azerbaycan edebiyatının o dönemki yükselişinde yazılı edebiyatta sözlü ozan edebiyatına özgü tür, üslup tarzlarının ihtivası mühim unsurlardan olmuştur; yazılı edebiyata destan türünün gelmesini de hafıza edebiyatından koşma, giraylı, tecnis, vb türlerin gelmesi olgusunun terkip hissesi olarak kabul etmeliyiz.

Sözlükçe (makalede verilen örnek edebi parçalar üzere)

akdem: *önce*

arast edip: *süsleyip*

aşiğin: âşığın (sevgilinin)

aznavur: Gürcü soylusu (bey)

Bağ / Çerhi bağları: *Tiflis Ortaçala bağları*

basefa: *sefalı*

bes: *yeter*

bir para: *birkaç*

büzürgzade: *soylu*

cahal: erişkin, reşit

çehrak: çukurlu, taşlı-çakıllı

dilguşa: *gönül açan*

eğleşti: *oturdu*

eyş işret: *keyif, neşe*

ferş: halı, kilim

haralısan: *nerelisin*

haraya: *nereye*

illiyetimiz: *illerimiz*

indi: şimdi

kabak: *ön*

kâğız: *kâğıt*

Kahet, Kartel: Gürcistan'da bölgeler

Kaleli: *Tiflis'te mahalle*

Karayazı: şimdiki Gardabani ilçesi

kenar: *kıyı*

kiri(mek): dinmez dur(mak)

kohum: akraba, kavim

memalik: *memleket*

muntazır: *hazır*

musahip: sohbet arkadaşı, muhatap

musellah: *silahlı*

muzterr: *mecbur*

müheyye: *hazırlık*

müsemma ol(mak): *adlandırıl(mak)*

neva: avaz, ezgi

od: *ateş*

otak: *oda*

özün: *kendin*

paltar: *elbise*

riyazet: *perhiz*

Sınık Köprü: Gürcistan ile Azerbaycan sınırında köprü

Soğanlık: Tiflis'in yanı başında köy

sövdakâr: *tüccar*

tap(mak): *bul(mak)*
tavat: *Gürcü yönetici soylusu*
tek: *gibi*

uşak: *çocuk*

KAYNAKLAR

AEE (1818). Azerbaycan Elyazmaları Enstitüsü D–118/7523. Mirza Mehdi Astrabadî, *Tarihî Nadir* خیراتی رداد . Kâtip: Mehemmed Sadık Bey ibn Mustafa Bey Yadigâroğlu Tiflisî

AEE (1829). Azerbaycan Elyazmaları Enstitüsü B–2656/10546. ایرهشر *Şehriyar*

Alieva, L. (1994). *Mehemmed'in Şehriyar Eseri* (doktora tezi). Bakü: ADÜ neşriyat

Alptekin, A. B. (2013). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ yayınları

Araslı, H. (1956). *17.–18. Asır Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. Bakü: Üniversitet neşriyat

Azerbaycan Edebiyatı (1993). *Başlangıcından Günümüze Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, 2. cilt. Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları

Caferov, N. (1991). *Fuzulî'den Vakıf'a*. Bakü: Yazıcı neşriyat

Dadaşzade, A. (1980). *18. Asır Azerbaycan Lirikası*. Bakü: Elm neşriyat

Durmuş, M. (2011). "Karslı Halk Ozanlarının Şiirlerinde Osmanlı Algısı". *Uluslararası Gazi Kars Şehrengizi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara: Aygül Ofset yayıncılık

GYM (1794). Gürcistan Yazmalar Merkezi L–49. ەناسفا اضة و ردة Mehemmed Sadık Tiflisî, *Efsaneî Kaza ve Kader*. Tiflis, h 1208

GYM (1827). Gürcistan Yazmalar Merkezi L–41. ەناسفا اضة و ردة, رازلگ راکفا Mehemmed Sadık Tiflisî, *Efsaneî Kaza ve Kader, Gülizarî Efkâr*. Tiflis, h 1242

GYM (1856). Gürcistan Yazmalar Merkezi L–140. باتکی یللاج یلغواروک *Kitabî Celalî Köroğlu*

Kasımlı, M. (2002). "Âşık Sanatında Destancılık". *Gobustan* (dergi). Bakü, 4: 3–5

Mehdieva, S. (1991). *Yazılı Destanların Dili*. Bakü: Elm neşriyat

Mehemmed. (2006). *Şehriyar*. Tertip: Elyar Seferli. Bakü: Şerq Qerb neşriyat

Memmedli, Ş. (2003). *Azerbaycan Edebiyatının Borçalı Kolu*. Tiflis: Kolori yayınları

Mümtaz, S. (1935). *Él Şairleri*. 2. cilt. Bakü: Azerneşr

Pirsultanlı, S. P. (2010). *Azerbaycan Âşık Yaratıcılığına Dair*. Bakü: Azerneşr

Rüstemli, İ. (1993). "Şehriyar Destanının Müellifi". *Borçalı* (dergi). Bakü, 1: 33–36

Saraçlı, E. (1979). "Şehriyar Hakkında". *20. Asır Azerbaycan Edebiyatı Meseleleri*, 1. Bakü

Seferli, E. ve Yusifov, H. (2008). *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. Bakü: Ozan neşriyat

Türkçe Yazmalar Katalogu (2004). Tertip: Tsisana Abuladze, Marine İluridze (თურქულენოვანი ხელნაწერთა კატალოგი). Tiflis: Kvirioniı yayınları

Yüksel, A. (2006). "Nadide Bir Halk Hikâyemiz Şehriyar Destanı". *Korkut Ata* (dergi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 4/4

http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/eklenti/10881,mehemmedpdf.pdf?0 (8.1.2018)